

Rondane nasjonalpark. Sårbarhetsvurdering for fugl.



Jaktfalk. Foto: Thor Østbye

Kistefos Skogtjenester

ved Geir Høitomt
og Jon Opheim

INNLEDNING

Denne rapporten er utarbeidet på oppdrag fra Statens Naturoppsyn v/ Finn Bjormyr i henhold til avtale datert 28.11.2014.

I forbindelse med utarbeiding av besøksstrategi for Rondane nasjonalpark er det behov for en oversikt over sårbare områder for fuglelivet i verneområdet. Rapporten beskriver og avgrenser slike lokaliteter. Det er i rapporten vektlagt hensyn til sårbare rovfugler/ugler samt våtmarksfugl. Det øvrige fuglelivet i nasjonalparken vurderes ikke å ha potensielle konflikter med ferdsel og tilrettelegging.

Lokalitetenes sårbarhet vil variere gjennom året, og vil også være avhengig av hva slags aktivitet som gjennomføres. Rapportens avgrensning av sårbare områder må derfor ses i lys av dette. For noen av områdene vil f.eks. ferdsel vinterstid være uproblematisk (gjelder f.eks. våtmarksområdene), mens andre lokaliteter er mest sårbare i etableringsfase og tidlig hekketid (f.eks. hekkeområder for kongeørn og jaktfalk).

Detaljerte opplysninger om den enkelte lokalitet er sensitiv informasjon som unntas fra offentlighet. Disse data forutsettes kun brukt av offentlig forvaltningsmyndighet.

INNHOLD

Innledning.....	s.2
Oppland, et fjellfylke.....	s.3
Rondane nasjonalpark.....	s.3
Generelt om fuglelivet i Rondane.....	s.5
Trusler mot fuglelivet i fjellet.....	s.7
Lokaliteter for sårbare arter, unntatt offentlighet.....	s.12
Litteratur.....	s.48

OPPLAND, ET FJELLFYLKE.

Med sine 25 325 km² utgjør Oppland fylke 8 % av Norges landareal, og er landets 5. største fylke. Landskapet spenner er fra rolige og bølgende jordbrukslandskap i sør, til store dalfører og dramatiske høgfjellsområde i nord.

Med 46 % av arealet over 900 m.o.h. og 25 % over 1200 m.o.h. er Oppland et typisk fjellfylke. De mest ruvende fjellmassivene er Rondane, Jotunheimen og Dovrefjell, med mange topper over 2000 m.o.h.

Fjellnaturen er variert. I nord og vest har vi alpine områder med høge kvasse tinder og trange daler. Mot øst blir fjelltoppene mer avrundet, og vi får flate flyer med store vierbelter og våtmarker. Denne topografien gir store utslag på klimaet. I vest har vi kystklima med milde vintre og mye nedbør, mens områdene øst for tinderekkene havner i regnskyggen og har noen av Europas mest nedbørfattige dalfører.

De store variasjonene og høgdeforskjellene gir betydelige utslag på vegetasjonen, og fjellet deles derfor opp i ulike soner. Der bartrærne stopper opp mot fjellet, overtar gjerne fjellbjørka og danner ei sone vi ofte kaller bjørkebeltet eller fjellbjørkeskogen. I denne sonen inngår kun spredte bartrær og andre lauvtreslag. I Oppland har vi den høgstliggende skogen i Norge, som på gunstige steder strekker seg opp til 1200 m.o.h.

Over skoggrensa dominerer lyng og kjerr, med bare enkeltstående trær og busker. Dette er den lavalpine sona, gjerne kalt vierbeltet, og dens øvre grense følger blåbærlyngens utbredelse. I mellomalpin sone dominerer ulike lyngarter, som krekling og rypebær, mens høgalpin sone mangler sammenhengende vegetasjonsdekke og ulike lavararter blir dominerende.

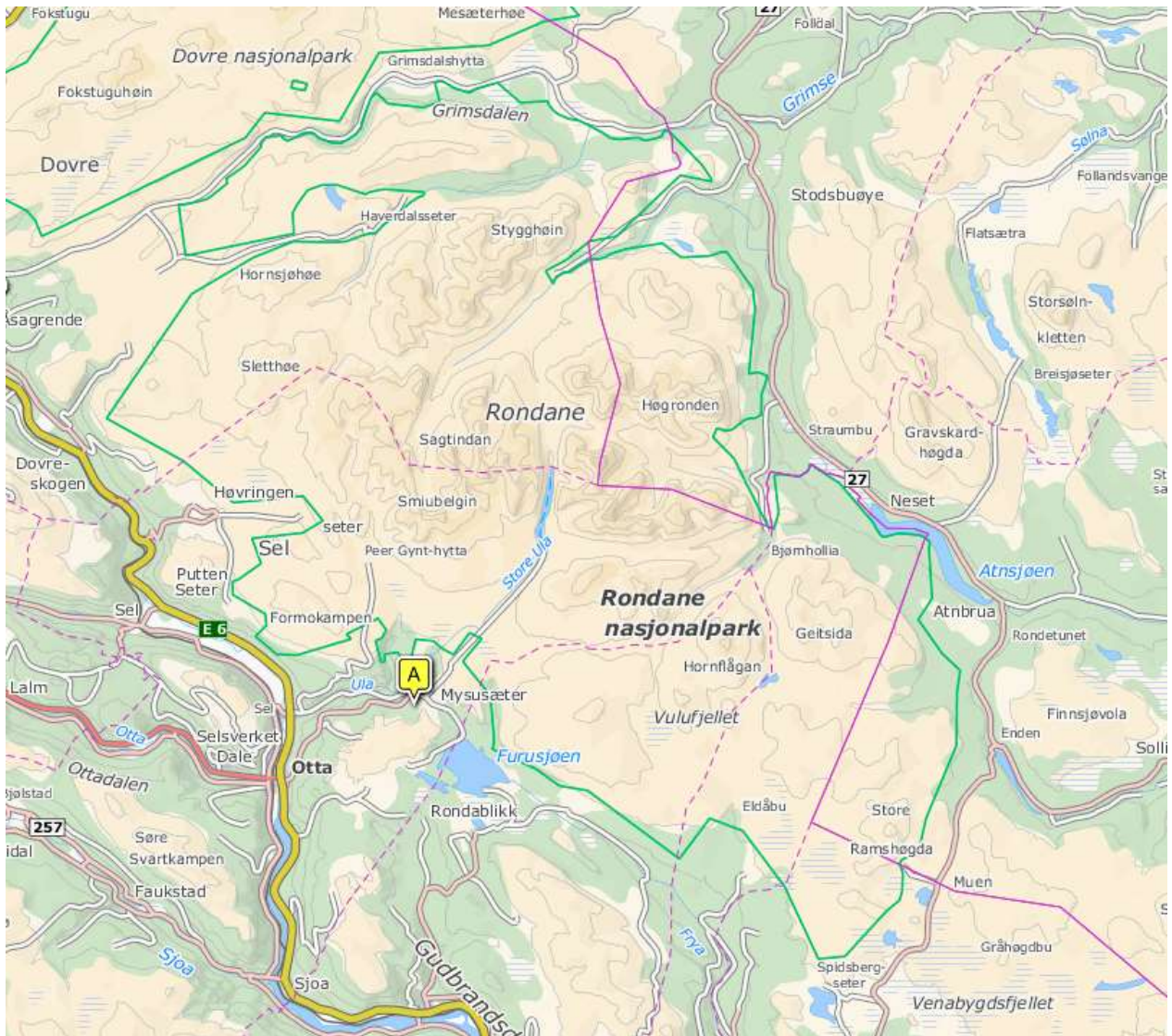
Innen de ulike sonene er det stor variasjon i fjellandskapet. Dalene kan være trange og ville med bratte berg og ur, eller vide og rolige med vierkratt, bjørkeskog og myr. Store vassdrag med elver, vatn, myr og annen våtmark er sentrale landskapselementer i fjellheimen.

RONDANE NASJONALPARK.

Rondane nasjonalpark er Norges første nasjonalpark, og feiret 50-års jubileum i 2012. Nasjonalparken ble opprettet i 1962 og utvidet i 2003. Den er på ca. 960 km², hvorav ca. 150 km² i Hedmark. Nasjonalparken ligger i kommunene Dovre, Sel, Nord-Fron, Sør-Fron og Ringebu i Oppland fylke og i Folldal og Stor-Elvdal kommuner i Hedmark. I tilknytning til utvidelsen i 2003 ble Frydalen, Grimsdalen og Dørålen landskapsvernområder opprettet. Disse er i større grad enn nasjonalparken preget av menneskelig aktivitet og inngrep og tradisjonell ressursutnyttelse. Utvidelsen av nasjonalparken hadde som målsetting bl.a. å sikre variasjonsbredden i naturtyper som Rondaneområdet omfatter. Ved at skogarealer ble innlemmet både på Gudbrandsdals- og Østerdalssiden, er hele spekteret av naturtyper fra dalbunn til høyfjell nå representert i nasjonalparken.

Rondanemassivet har dype botner og steile fjellvegger, og mange topper rager over 2000 m.o.h. Sør i nasjonalparken er landskapet roligere med avrundete topper. Tørrt klima og næringsfattig jordsmonn gir opphav til en karrig vegetasjon i Rondane. Store vidder er dominert av kvitkrull og reinlaver. Noe lavere i terrenget dominerer lyng og dvergbjørk. I dalførene er vegetasjonen mer variert med bjørkelier og furuskog. Flekkvis finnes høgstaudekog med skogstorkenebb, kvann og tyrihjel. I de sørlige delene av nasjonalparken er vegetasjonen generelt frodigere med blant annet reinroseheier og rikmyrer.

I Rondaneområdet finner en et tilnærmet intakt høyfjellsøkosystem med blant annet villrein, jerv, kongeørn og jaktfalk.



Figur 1. Rondane nasjonalpark.



Figur 2. Karakteristisk vegetasjonsbilde i Rondane, her fra Bjørnhollia. Foto: Jon Opheim

GENERELT OM FUGLELIVET I RONDANE.

I fjellbjørkeskogen er det spurvefuglene som dominerer i antall. Vanlige og til dels tallrike arter er løvsanger, gråtrost, rødvingetrost, gråsisik og bjørkefink. Mer sparsomt forekommer arter som bokfink, munk, hagesanger og rødstrupe. Er det innslag av barskog inngår også gjerne granmeis, toppmeis, lavskrike, rødstjert og grå fluesnapper. Der fjellbjørkeskogen veksler med myr og hei er det gunstige leveområder for orrfugl og lirype, mens dvergfalk, tårnfalk og fjellvåk er eksempler på rovfugler som ofte finner seg hekkeplasser i denne sona.

I vierbeltet er det gjerne større andel åpne myr- og heiområder. Karakteristiske arter her er sivspurv, heipiplerke, gulerle og heilo. I denne sonen (og i fjellbjørkeskogen) inngår også større og varierte våtmarksområder (eksempelvis Mikkelsmyrin, Grønbakktjønne, Dørålstjønnan og Mesætermyrin). Disse lokalitetene med vierkratt, myr og småtjern har ofte et rikt og interessant fugleliv. Våtmarksfugler som krikand, toppand, rødstilk, svømmesnipe og myrsnipe finnes i flere av disse områdene. Truete og sårbare arter som bergand, svartand, sjørre, dobbeltbekkasin, brushane og myrhauk har også sine hekkeplasser i disse miljøene. Med et rikt fugleliv er våtmarksområdene og vierbeltene viktige jaktområder for f.eks. jaktfalk og kongeørn.

Oppover i mellomalpin sone blir landskapet mer karrig og åpent. Her overtar arter med tilknytning til et steinrikt landskap med låg vegetasjon. Heilo og heipiplerke følger med opp i dette høgdelaget, samtidig som steinskvett, boltit og fjellrype kommer inn som karakteristiske

arter. Videre opp i høgalpin sone er fuglelivet fattig, og bare et fåtall arter finner gunstige leveforhold her. Mest spesialisert er nok snøspurven som utelukkende hekker i denne sonen. I tillegg finnes i mindre antall arter som steinskvett, heipiplerke, boltit og fjellrype. På vegetasjonsfattige og steinrike våtmarker kan i tillegg vadefugler som fjæreplytt og sandlo dukke opp.



Figur 3. Heilo er en karakterart på åpne flyer i vierbeltet og i mellomalpin sone. Foto: Thor Østbye.



Figur 4. Gulerle inngår gjerne i vierkratt ved myr og annen våtmark. Foto: Thor Østbye.

TRUSLER MOT FUGLELIVET I FJELLET.

Også fuglefaunaen i fjellet er under press. De ekstreme værforholdene og en kort hekkesesong gjør mange arter ekstra sårbare. I likhet med svært mange andre fuglearter er også fjellfuglene negativt påvirket av inngrep i overvintringsområder og på rasteplasser langs trekkruta, klimaendringer og andre menneskelige inngrep. I hekkeområdene i fjellet skjer endringene gjennom økt gjengroing, vannkraftutbygging, hytteutbygging, veger og motorisert ferdsel.

Samlet sett representerer negative påvirkninger i vinterområdene, langs trekkrutene og i hekkeområdene i fjellet en alvorlig trussel mot mange fuglearter. En lang rekke av våre rødlistede fugler er knyttet til fjell og våtmark i fjellet.

I verneområder er naturmiljøet og artene gitt et særskilt vern. Dette skal være områder hvor hensyn til sårbart dyre- og planteliv skal vektlegges ekstra tungt.

I Rondane nasjonalpark vil naturmiljø og dyre- og planteliv kunne påvirkes negativt gjennom bl.a. menneskelig ferdsel og ulike former for tilrettelegging. I deler av året kan bruken av stier, løyper, turisthytter og rasteplasser representere uheldige forstyrrelser for f.eks. sårbare rovfugler eller våtmarksfugl. Slik forstyrrelse vil være ekstra uheldig i rugetid og når artene har små unger. For rovfugl som hubro, jaktfalk og kongeørn kan også forstyrrelser ved hekkeplass i etableringsfasen (februar – april) føre til at hekking uteblir. Påskeutfart med tilhørende rasting under sørvendte berg med reirplass for f.eks. jaktfalk vil derfor være konfliktfylt.

De ulike artene har forskjellig tålegrense overfor menneskelig ferdsel og inngrep, og det finnes ingen eksakte grenser for hvor nær en kan bevege seg inn mot en hekkeplass før artene blir uroet og i verste fall oppgir hekkingen. Mye beror også på terrengetype, skoglandskap eller snaufjell, tidspunkt på året m.m. Det nærmeste vi kommer noen retningslinjer for forvaltning av hekkeplasser er kanskje Norges Skogeierforbund sitt tabelloppsett knyttet til skogsdrift. Her defineres en minsteavstand for aktivitet i hekketida og utenom hekketida for mange rødlistede rovfugler og ugler. For kongeørn og hubro er det satt en minsteavstand på 400 meter i perioden 1. januar - 31. juli, for fjellvåk 200 m i perioden 1. mars - 31. juli. Jaktfalk er ikke med i oversikten, men hører trolig hjemme i samme kategori som kongeørn og hubro. Disse retningslinjene har ikke vært til vurdering i ornitologiske fagorganer og etter vårt syn er dette absolutte minimumsgrenser. I et åpent fjellandskap som Rondane blir ferdselen mer eksponert og dermed økes kravet til avstand.

I denne rapporten gis en detaljert beskrivelse og kartfesting av lokaliteter av spesiell stor bevaringsverdi for fugl, med hovedvekt på hekkeområder for rovfugl og våtmarksarter. I denne oversikten inngår også noen lokaliteter som ligger i kantsonen av verneområdene. Dette gjelder lokaliteter hvor vi vet at tilgrensende verneområde inngår i artenes matsøkings-/leveområde. For hver lokalitet følger et kart med "sårbarhetsgrense". Dette er bare grove markeringer. Ved eventuelle tilretteleggingstiltak må disse grensene vurderes i hvert enkelt tilfelle.



Figur 5. Jaktfalk er sårbar for forstyrrelser i etableringsfase og hekketid. Foto: Thor Østbye.



Figur 6. Kongeørn har flere hekkeplasser i tilknytning til Rondane nasjonalpark, og er sårbar for forstyrrelser i etableringsfase og hekketid. Foto: Thor Østbye.



Figur 7. Kongeørnreir i Rondane, typisk beliggenhet med beskyttende overheng over reiret. Foto: Jon Opheim



Figur 8. Hubrolokalitet i Rondane. Foto: Jon Opheim



Figur 9. Sjøorre er sårbar for forstyrrelser ved hekkeplass. Arten finnes i våtmarker i Rondane.
Foto: Thor Østbye.



Figur 10. Trane er sårbar for forstyrrelser ved hekkeplass. Arten finnes i våtmarker i Rondane.
Foto: Thor Østbye.